

UTILIZAREA TRADIȚIILOR DE CROMATICĂ ȘI SIMBOL AL PORTULUI POPULAR FEMININ DIN BASARABIA

Zinaida ȘUBA

Masterandă, DDP-221, Facultatea de Design, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Șuba Zinaida, zinaida.suba@gmail.com

Îndrumător/coordonator științific: Svetlana CANGAȘ, conf.univ.,dr., UTM, FD

Rezumat. *Articolul prezintă un studiu al portului popular feminin tradițional din Basarabia realizat prin caracterizarea elementelor decorative și principalelor piese vestimentare- componente ale costumului tradițional. Păstrarea autenticității costumului impune de codificarea și identificarea simbolurilor brodate specifice zonei geografice Basarabia realizate și prin analiza caracteristicilor cromatice utilizate de meșterițe în sec. al XIX-lea, păstrate, dezvoltate și reinterpretate în sec. al XXI-lea. Fiecare popor în procesul formării și valorificării istorice s-a marcat printr-un anumit ansamblu vestimentar caracteristic zonei geografice, vârstei purtătorului și evenimentului în cadrul căruia este purtat. Cea mai reprezentativă piesă din costumul tradițional este ia sau cămașa populară, care datorită simbolurilor și cromaticeii utilizate la decorarea acesteia, poate comunica întreaga viața a purtătoarei. De asemenea, în această comunicare se propune un ansamblu vestimentar în stil folk realizat de autor, mult prea apropiat de aspectul exterior al costumului popular care se poate vedea ca o reinterpretare a costumului popular în care sunt utilizate elemente autentice brodate și stilizată morfologia reperelor ei prin utilizarea unor noi tehnici de confecționare.*

Cuvinte cheie: *ie, fotă, catrință, brâu, opinci, simbol, culoare.*

Introducere

Portul popular reprezintă marca de identitate a unui popor, alături de simbolurile statale cum ar fi: drapel, stema de stat, limba vorbită, teritoriu și absolut totul ce ar încheia prin sine noțiunea de cultură. Unul din cele mai relevante simboluri social-culturale, costumul popular, obligă un ansamblu de responsabilități tuturor care contribuie la crearea, studiul și cercetarea și nu în ultimul rând, promovarea acestuia prin purtare și admirare. De-a lungul anilor, poporul român a investit în costumul național, tot ce ar avea mai cu seamă de valoare etică și estetică, administrând cu iscusință și abnegație simbolurile, elementele și culorile în procesele de solidarizare socială. Actualmente, portul popular este întâlnit și vizionat în cadrul festivalurilor și concursurilor de folclor. Organizatorii au inclus în programele de desfășurare, o etapă principală a evenimentului și mai exact- Parada portului popular, unde participanții își etalează costumele populare, iar vizitatorii urmărind cu atenție, pot observa cromatica și simbolurile caracteristice zonei geografice a participanților.

Componentele costumului popular feminin din Basarabia

Ia, cămașa populară este una din componentele esențiale ale costumului tradițional care acoperă o bună parte a corpului și anume trunchiul, și se caracterizează prin cel mai bogat decor. Aceasta se corelează tuturor celorlalte piese de bază cât și pieselor auxiliare care dețin un nivel compozițional decorativ identic în costum. Există diverse tipuri de cămăși populare, ele se deosebesc în mare parte prin croială. Cel mai răspândit tip de cămașă întâlnit în zonele etnice (Fig. 2) încadrate în hotarele Republicii Moldova este cămașa încrețită la gât numită și „cămașa de tip carpatic” sau ie cu mâneci croite „de-a întregul”. Decorul sau ornamentul brodat se întâlnește în partea față în formă de râuri, iar pe mânecă putem întâlni dungi verticale la fel numite râuri drepte sau râuri oblice, sau diagonale.

Catrința, fota- piesele ce acoperă corpul de la talie în jos. Materia primă folosită la crearea acestora- lână curată pe firul de bătătură și urzeală sau lână în bătătură și bumbac în urzeală. Cea mai frecvent întâlnită în zona Basarabiei este catrința dintr-o singură bucată de țesătură dreptunghiulară. Se disting mai multe tipuri de catrințe, ce se deosebesc prin tehnicile de țesut și decorul oferit de acestea. Cunoscute și frecvent întâlnite sunt: catrința „vrăstată”, , catrință cu dungi verticale colorate, catrința în desen ales, catrința cu dungi ridicate, ițită, aleasă și brodată, catrința cu două părți orizontale diferite colorate, etc. O altă piesă a costumului popular care acoperă corpul de la talie în jos este fota. Aceasta este alcătuită din două părți cu elemente decorative țesute în dungi orizontale cromatic diferențiate de baza produsului. Fota era purtată preponderent de fetele tinere.

Costumul popular se completa de acoperăminte de cap care aveau un rol estetic și social aparte. „Broboada” acoperământ de cap întâlnit și purtat pe teritoriul Republicii Moldova permitea identificarea purtătoarei și impunea starea socială a acesteia. Fetele tinere, în special miresele purtau „marama” din fire de mătase naturală, numită „borangic” precum și bumbac subțire/extrafin. Se purtau de asemenea „brobozi” și „șalinci”, „barizuri” cumpărate.

*Încălțăminte*a femeilor era aleasă în dependență de ocupație, de anotimp, vârstă și starea economică. Femeile sărace, pentru fiecare zi, purtau opinci din piele prelucrată brut care era destul de rigidă și necesita îmbrăcarea ciorapilor de lână și pe perioada de vară, tricotați dintr-un fir de lână mai fin. Pentru evenimentele speciale, festive ele purtau pantofi, „sandale” sau ghete cusute de meșterii populari [1].

Figura 1. Costumul popular feminin din zona centrală a Basarabiei [2]

Figura 2. Particularități ale aspectului exterior al costumelor populare prezentate pe trei zone etnice ale Basarabiei [2]

Elementele decorative, motive și simboluri utilizate în costumul popular feminin

În cămașa populară elementele decorative se realizau prin broderie, puteau fi și țesute în special altița, dar indiferent de tehnicile utilizate se deosebeau prin caracter artistic sporit care comunica informații deseori individuale despre purtătoare. Informația descoperea și dezvăluia pătura socială, zona geografică, vârsta și ocazia în care se va purta produsul. Decorul este una din caracteristicile „informative” de bază care face ca cămașa de tip „ie” să se promoveze ca un produs unic și special, caracterizat de o gamă variată de tehnici de brodat, poate și croșetat, dar și țesut. Motivele ornamentale întâlnite în costumul tradițional (Fig. 1, 2) caracterizează cromatica sufletului și spiritului românesc educat și transmis din generație în generație, reflectând o cultură destinsă, unică și cultivată. Motivele ornamentale în funcție de mesajul vizual se pot clasifica pe trei categorii și anume: vegetale, geometrice, zoomorfe. Aceste motive deși diferite ca interpretare stilistică se pot întâlni pe aceeași cămașă fără a interveni vreun conflict de echilibru compozițional [3].

Deseori fragmentele de decor prezentate pe una din piesele de port popular, cu calități de compoziție ornamentală, sunt limitate de o linie dreaptă numită „hașură”. Această linie delimitează

fragmentul decorativ devenind în așa mod un fel de „închisoare” pentru motivul de decor, dar îl valorifică ca accent de simbol. În simbolistica ornamentului liniile drepte orizontale vorbesc despre „întreruperea unei etape a vieții omului” pe când liniile drepte verticale despre continuitatea și vivacitatea umană. Liniile ușor ondulate ne trimit cu gândul la apă, la curățenia și purificarea pe care le aduce această. Copacul sau ramurile simbolizează trăinicia și viața durabilă, renașterea an de an [4].

Tradiții de cromatică utilizate în costumul tradițional basarabean

Gama cromatică a elementelor de broderie în cămașa/ia autentică este destul de variată. În unele zone/localități abundă prin reprezentarea cromatică dominantă de roșu, galben, verde sau portocaliu utilizarea cărora era influențată de vârsta și starea socială a purtătoarei. Culorile folosite în broderia cămășii românești erau nuanțate, calitate obținută datorită utilizării coloranților naturali. În broderie de obicei se puteau utiliza două trei culori, dar și o singură culoare cum ar fi negrul, bordoul, roșu, alb, albastru era o tendință la fel de actuală [5]. În cămașa populară din Basarabia găsim practic aceleași priorități cromatice atât în costumul pentru femei cât și bărbați. Pentru realizarea costumului se respectau anumite cerințe de corelație cromatică, volum, formă și asamblare repere particularizate, impuse de vârstă și statut. Femeile în vârstă și cele căsătorite, purtau produse cusute în culori mult mai reținute și tipuri de croială mai modeste. Cămășile se confecționau din in de legătura pânză brodate în cromatică moderată. Fetele tinere preferau culori aprinse, deschise și luminoase în elementele de broderie. În mare parte cromatică elementelor de broderie utilizată și întâlnită în ia populară ne vorbesc despre simbol și anume: albastrul și argintiul simboliza apa și râurile; auriul și verdele era utilizat pentru a ne readuce în imașurile, câmpiile și dealurile locurilor natale; roșul și maroul-regiunile muntoase [6].

Posibilități de reinterpretare a costumului de port popular

Figura 3. Ansamblu vestimentar „mamă-fică” conceput în baza costumului popular [elaborat de autor]

Figura 4. Modelul de bluză de tip Ie [elaborat de autor]

Analizând cromatică și simbolurile specifice zonelor etnografice în Basarabia (Fig. 1, 2) și tradițiile de port popular din s. Dănceni, s-au propus spre realizare costumele prezentate prin ansamblul vestimentar „mamă-fică” (Fig.3) și modelul de bluză de tip Ie realizată în baza structurii morfologice, elementelor de broderie și amplasare al ornamentului în cămașa populară autentică (Fig. 4). Reinterpretarea ei s-a realizat prin stilizarea decorului și conținutului altitei, păstrându-i proporțiile și poziția din cămașa de tip ie sau la ie, s-a înlocuit altița și încrețul printr-un detaliu croșetat manual, iar râurile s-au păstrat, verticale pe partea față și diagonale pe mâneci. Elementele de broderie sau realizat în culoarea bordo. Culoare, care în localitatea Dănceni semnifică putere, ambiție, unicitate și bogăție spun meșteritele din partea locului. De asemenea simbolurile utilizate la crearea iilor sunt coarnele berbecului, prezente pe mâneci (Fig. 3) ce semnifică siguranță, forță, luptă pentru supremație, energie,

curaj, iar pe reperul față sunt prezente sfăditele, ce semnifică iubire și interconectare între două forțe opuse care se atrag. La partea de jos s-au realizat fustele, care la terminație au dantelă croșetată manual, iar catrința formată din 2 părți, fixate cu brâu [7].

Utilizând particularitățile de model al costumelor în stil folk prezentate în Figura 3, membrele din formația folclorică "Alină-te dor", s-au inspirat în crearea unei cămăși populare, cu elemente de broderie reprezentative zonei centru. A fost preluată particularitatea de model și anume înlocuirea reperului altiței din material cu broderie cu altița dantelată, croșetată manual. Ritmul liniar al dantelei croșetate înlocuiește cu strictețe ritmul liniar al elementelor de broderie al altiței cămășii autentice.

Concluzii

Portul popular reprezintă marca identitară a unui popor. Fapt care impune o mare responsabilitate tuturor celor ce operează cu elementele de port popular și tradiții prin participarea la creație, promovare prin modul de purtare, studiu și cercetare realizate în urma admirației continue față de costum transmise din generație în generație. Costumul tradițional basarabean a fost creat și cizelat timp de secole de către români. Aceștia au creat un obicei, ca fiecare să dispună în garderoba sa măcar o „ie” sau o cămașă tradițională. Acest obicei nu are ca scop doar aparținerea unui spațiu geografic și tradiții, dar și identificarea în calitate de element autentic și nu în ultimul rând prin ineditul peisaj contemporan. În momentul de față s-au creat noi tehnici de realizare, confecționare, dar și procedee de stilizare, și adaptare a elementelor sursei în creația proprie. Acest lucru a încercat să-l facă și autoarea, prin reinterpretarea costumelor populare, adaptate la zona geografică băștinașă, folosind culoarea bordo - prezentă pe drapelul localității Dănceni, iar dantela croșetată ce înlocuiește altița și încrețul mânecii, oferindu-i noutate cămășii populare autentice. În același timp s-a păstrat autenticitatea cusăturilor și croielii, transmise din generație în generație. Costumul popular basarabean prin sine reprezintă spațiul cultural în care ne-am născut, strămoșilor cărora aparținem sau cu care împărțim afinități. Iar participând la evenimentele culturale și purtând piese vestimentare ce fac parte din costumul tradițional, valorificăm, promovăm și cultivăm valori culturale ale neamului nostru ce ne reprezintă ca popor.

Referințe

1. *Costumul popular femeiesc*. [online], [accesat 10.03.2023]. Disponibil: <https://moldovenii.md/md/section/200>
2. *Ziua națională a portului popular*. [online], [accesat 10.03.2023]. Disponibil: <https://winetours.md/rom/blog/ziua-nationala-a-portului-popular> [online]
3. ȘTEFĂNUCĂ, L. Culegere de cusături populare. Cluj-Napoca: Dacia, 195
4. Povestea iei românești: cămașa populară, de la origini și până în prezent.
5. FLORESCU, F. B. Portul popular din Moldova de Nord (caiete de arta populara). București: Editura de stat pentru literatură și artă, 1956.
6. BUZILĂ, V. Costumul popular din Republica Moldova. Ghid practic. Chișinău: Reclama, 2011.
7. *Semne*. [online], [accesat 10.03.2023] Disponibil: <https://maiestria.com/en/semne/nggallery/semne/sfaditele>